

Samenvatting

Wat heet dan gelukkig zijn?

Geluk, welvaart en welzijn van de Belgen

Bart Capéau, Laurens Cherchye, Koen Decancq, André Decoster, Bram De Rock, François Maniquet, Annemie Nys, Guillaume Périlleux, Eve Ramaekers, Zoé Rongé, Erik Schokkaert et Frederic Vermeulen

Garant-Uitgevers

ISBN 978-90-441-3633-3

Wat is wel-zijn?

Het welzijn van de inwoners van een land kan niet gemeten worden door gemiddelden van louter materiële standaarden, zoals bijvoorbeeld het Bruto Nationaal Product (BNP) per hoofd van de bevolking. Daarover groeit langzaamaan een brede consensus onder onderzoekers en beleidsmakers. De toenmalige Franse president Nicolas Sarkozy riep in 2008 een commissie, met vooraanstaande sociale wetenschappers als Anthony Atkinson, Daniel Kahneman, Joseph Stiglitz en Amartya Sen, in het leven om na te denken over betere maatstaven dan het BNP om sociale welvaart te meten. Over die alternatieve maatstaven bestaat echter veel minder eensgezindheid. Dit boek verdedigt één specifieke alternatieve maatstaf en zet deze af tegen enkele andere voorstellen, zoals een 'nationale geluksindex' of 'opgestapelde achterstand'.

Wat al deze alternatieve maatstaven om welzijn te meten echter wel gemeen hebben is de erkenning dat welzijn veel meer is dan enkel een hoog inkomen of louter materiële welvaart. Vele niet-materiële dimensies zoals een prima gezondheid, een goed gezinsleven, een aangename leefomgeving, een zinvolle tijdsbesteding of de kwaliteit van een job zijn minstens even belangrijk voor een geslaagd leven.

Al die aspecten samen bepalen weliswaar mee hoe gelukkig mensen zich voelen en hoe tevreden ze zijn met hun leven, maar deze *subjectieve* maatstaven worden ook in belangrijke mate beïnvloed door persoonlijke ambities en persoonlijkheidskenmerken. Mensen die er niet in slagen hun hoge ambities te realiseren voelen zich meestal minder tevreden of gelukkig dan personen die er objectief veel slechter aan toe zijn maar meer gematigde aspiraties hebben. Anderzijds zijn de maatstaven die kijken naar de samenhang tussen tekorten op verschillende levensdomeinen als gezondheid, huisvesting en voldoende middelen om basisnoden te lenigen, dan weer te *objectief*, omdat ze geen rekening houden met de eigen opvattingen van mensen over het relatieve belang van die verschillende domeinen. Die opvattingen zijn niet voor iedereen dezelfde. Sommige mensen zijn bereid om een minder veeleisende job te aanvaarden om voldoende tijd over te houden voor andere activiteiten, terwijl anderen het hogere inkomen van zo een veeleisende job verkiezen ten koste van minder vrije tijd. Deze meer objectieve maatstaven slagen er niet in met deze verschillen op een adequate manier rekening te houden.

In het boek *Wat heet dan gelukkig zijn? Geluk, welvaart en welzijn van de Belgen* wordt een methode voorgesteld om het welzijn van mensen te meten en te vergelijken, die aan de euvels van het te subjectieve geluksgevoelen en het te objectieve karakter van opgestapelde achterstand wil tegemoet

komen. De methode houdt dus niet enkel rekening met de verschillende dimensies van welzijn, maar ook met het feit dat mensen hun eigen opvattingen hebben over wat belangrijk is in hun leven.

Niet enkel theorie

Het gaat hier niet enkel om een theoretisch debat. Een grootschalige representatieve enquête bij meer dan 3000 volwassenen uit ruim 2000 Belgische gezinnen werd georganiseerd om één en ander ook empirisch te illustreren.

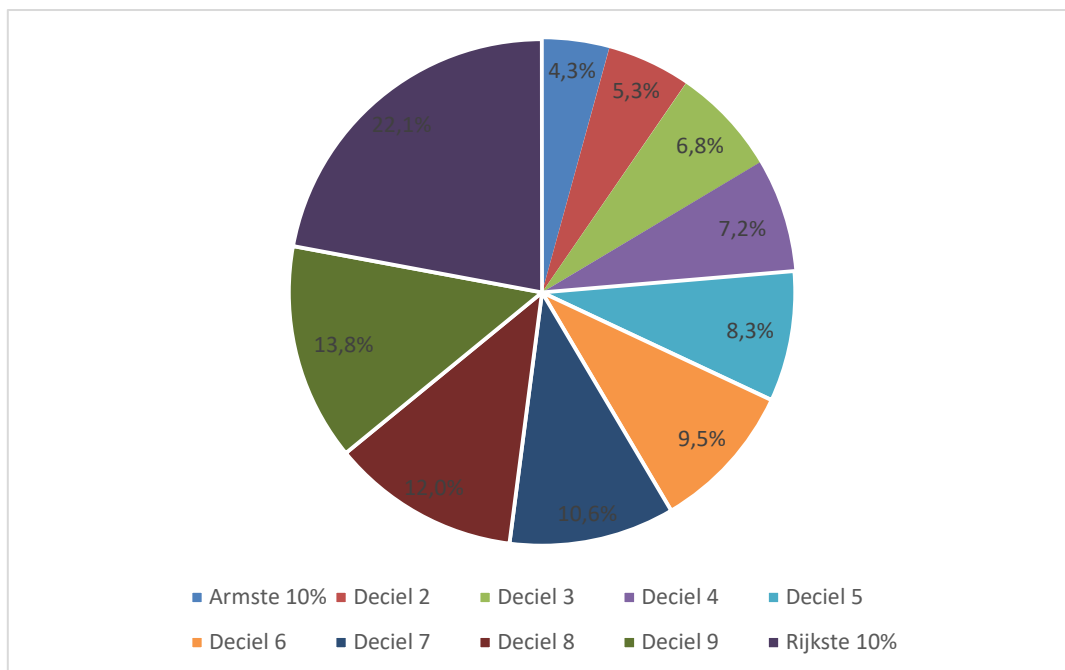
De enquête liet eerst en vooral toe om de verschillende dimensies van het individuele welzijn van de Belgen in kaart te brengen. We stelden vragen aan de lukraak gekozen respondenten over hun gezondheid, hun inkomen, hun tijdsbesteding, hun woning en leefomgeving. We verzamelden verder voldoende materiaal om zowel subjectieve maatstaven van levenstevredenheid, als meer objectieve maatstaven van opgestapelde achterstand en materiële welvaart (inkomen en consumptie-uitgaven) te construeren. Ten slotte vergeleken we deze resultaten met wat er uit de bus kwam voor ons eigen voorstel.

Inkomens

Het gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen per verbruikseenheid is volgens onze data 1836 euro per maand. Dat wil zeggen dat het totale beschikbaar inkomen van een gezin werd gedeeld door het aantal verbruikseenheden. Het aantal verbruikseenheden wordt bepaald aan de hand van een equivalentieschaal die meer gewicht geeft aan een bijkomende volwassene dan aan een bijkomend kind in het gezin.

Dat inkomens ongelijk verdeeld zijn, is weinig verassend. Uit Figuur 1 blijkt dat *de armste 10% van de Belgen slechts een goede 4% van het totale inkomen bezit, terwijl de rijkste 10% meer dan een vijfde van de totale inkomensmassa opslurpt*. Dat is meer dan dubbel zoveel dan wat bij een volstrekt gelijke verdeling het geval zou zijn. De klassieke armoede-analyse legt de armoedelijjn vast op 60% van het mediaan inkomen. Met onze data komen we uit op een armoedelijjn van 972 euro per maand. *In België dient ruim 14% van de mensen rond te komen met een inkomen dat lager is dan 972 euro.*

Overigens blijkt inkomensarmoede nogal vaak samen te gaan met bepaalde sociaal-demografische kenmerken. In Tabel 1 delen we de bevolking op in vier groepen. Zij die minder dan 810 euro per maand ter beschikking hebben, noemen we de zeer armen. Wie tussen 810 en 972 euro heeft noemen we arm, terwijl de kwetsbaren een inkomen hebben tussen 972 en 1134 euro per maand. Wie meer dan 1134 euro per maand heeft, is niet arm. (Nogmaals, het gaat om beschikbaar gezinsinkomen per verbruikseenheid). In de groep van armen en zeer armen zijn disproportioneel meer mensen die geen relatie hebben, mensen die in een ander land geboren zijn, meer werklozen, laaggeschoolden en ook meer vrouwen. Opvallend: gepensioneerden vindt men eerder in de derde categorie, en behoren dus niet altijd tot de allerarmsten van onze samenleving, als we enkel naar inkomen kijken.

Figuur 1: Aandeel in het totaal inkomen van 10 even grote groepen

	Algemeen	Zeer arm	Arm	Kwetsbaar	Niet-arm
Vrouw	50,4	54,8	52,7	57,4	49,3
In een relatie	69,1	62,2	67,9	54,5	71,0
Migrant	13,2	39,7	32,3	15,9	9,5
Laaggeschoold	33,3	47,3	61,7	48,3	28,5
Werkloos	6,5	36,7	24,9	7,3	2,7
Gepensioneerd	28,4	13,6	24,5	35,4	29,2

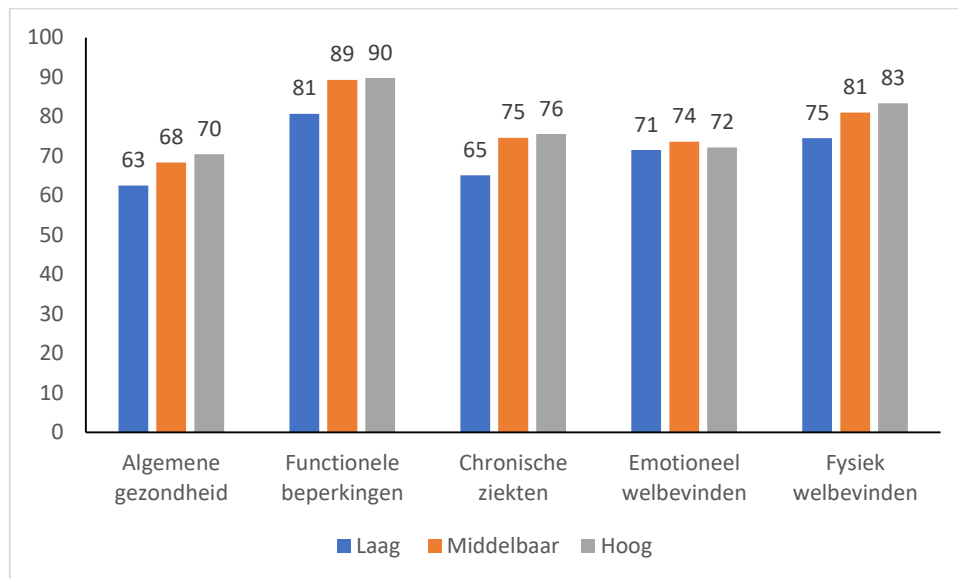
Tabel 1: Inkomensarmoede en sociaal-demografische kenmerken.

Maar inkomen is dus niet het enige wat telt voor welzijn. In onze enquête vroegen we uitgebreid naar de gezondheidstoestand van de mensen, de kwaliteit van hun woning en van de buurt waarin ze wonen. We onderzochten hun werksituatie en de kenmerken van de jobs van diegenen die werken. We gingen na waaraan ze hun tijd besteden, en aan welke goederen ze hun inkomen uitgeven. Ook in al deze andere dimensies zijn er grote verschillen.

Gezondheid

Dat oudere mensen minder gezond zijn hoeft geen betoog. Maar ook een hoger inkomen en (wellicht daarmee samenhangend) een beter scholingsniveau hangen nauw samen met een betere gezondheid. Verrassender is dat niet alle migranten het slechter doen op gebied van gezondheid. Integendeel, mensen van Oost-Europese afkomst zijn op alle gebied gezonder dan de gemiddelde

Belg. Nog opvallender is dat ook het verleden blijft doorwegen, en die invloed reikt verder dan de eigen levensgeschiedenis. In Figuur 2 zien we bijvoorbeeld dat mensen gemiddeld genomen gezonder zijn naarmate hun vader een hoger scholingsniveau behaalde.

Figuur 2: Gezondheid en scholingsniveau van de vader

Woning

De relatie tussen die sociaal-demografische kenmerken en de kwaliteit van de woning en woonomgeving is echter veel minder uitgesproken. Daar is de breuklijn vooral diegene tussen huurders en eigenaars, bijna steeds in het nadeel van de huurders. Alleen voor enkele voorzieningen zoals een postkantoor of openbaar vervoer in de buurt, zijn huurders beter af. Dat komt wellicht omdat eigenaars eerder buiten de stad, in een landelijke omgeving, wonen.

Opgestapelde achterstand

Laat ons nu eens naar die drie dimensies – inkomen, gezondheid en woonkwaliteit – samen kijken. We delen de respondenten op in drie gelijke groepen naar elk van die drie dimensies: het armste, middelste en hoogste derde van de populatie in termen van inkomen, gezondheid en huisvesting. Indien de scores op deze dimensies niet zouden samenhangen, dan zouden we wiskundig gezien ongeveer een kleine 4% van de mensen moeten terugvinden in de groep die een laag inkomen heeft, een slechte gezondheid en woont in een huis met nogal wat mankementen. We vinden echter dat er 7,7% van de mensen tot die groep behoren. We spreken van opgestapelde achterstand: wie het slecht vergaat op gebied van inkomen, heeft een grotere kans het ook niet goed te doen op het gebied van gezondheid en woonkwaliteit.

Inkomen	Gezondheid	Huisvesting	Percentage
Laag	Laag	Laag	7,7%

Tabel 2: Opgestapelde achterstand

Ook hier is er veel samenhang met dezelfde sociaal-demografische categorieën als voor de armeren in termen van inkomen alleen: mensen met opgestapelde achterstand hebben vaker geen relatie, zijn eerder laaggeschoold, werkloos, en zijn vooral van buitenlandse origine. Er zijn ook meer vrouwen in deze groep. Gepensioneerden vinden we echter weer meer in de categorie die in de middengroep zit voor alle drie de dimensies.

Arm, maar gelukkig

Het probleem met deze benadering is dat ze geen uitsluitsel biedt voor het vergelijken van groepen die bijvoorbeeld in de middengroep zitten voor huisvesting, een eerder laag inkomen hebben en een goede gezondheid, met personen die wel een goede woning hebben, een gemiddelde gezondheid hebben, maar een laag inkomen.

Een belangrijke en groeiende stroming in de literatuur verdedigt dat de subjectieve appreciatie van de mensen over hun levenssituatie een goede overkoepelende maatstaf is. Voelen de mensen zich tevreden met hun levenssituatie? Zijn ze gelukkig? Er wordt daar vandaag de dag zo veel naar gepeild dat er stilletjes aan standaard type vragen zijn ontstaan om dergelijke subjectieve welzijnsgevoelens te meten. We hebben ook deze vragen in de enquête opgenomen. Het blijkt nu dat er nogal wat verband bestaat tussen zich goed voelen (levenstevredenheid) en niet lijden aan opgestapelde achterstand. En verder vinden we sommige van de al aangehaalde sociaal-demografische kenmerken terug als determinanten van geluk of levenstevredenheid: werklozen en personen die geen relatie hebben zijn door de band minder tevreden. Maar dat geldt niet voor vrouwen. Ook met inkomen is het verband wat complexer. Er is dus een vermoeden dat dit subjectieve welzijnsgevoelen minstens een andere lading dekt dan wat objectieve maatstaven tonen.

Inderdaad, algemene verbanden verhullen soms hete hangijzers. In Tabel 3 kijken we daarom wat meer in detail naar de samenhang tussen levenstevredenheid en de drie objectieve dimensies van welvaart die we reeds bespraken: materiële welvaart, gezondheid en huisvesting. In plaats van inkomen als materiële welvaartsmaatstaf, kijken we nu naar persoonlijke consumptie. We verzamelden daarover gegevens voor elke respondent afzonderlijk. Daardoor hoeven we niet meer aan iedereen in een gezin dezelfde materiële welvaart toe te kennen, zoals dat standaard gebeurt bij het berekenen van inkomen per verbruikseenheid zoals we hierboven deden.

Persoonlijke consumptie	Gezondheid	Huisvesting	Levenstevredenheid 0-8	Levenstevredenheid 9-10
Laag	Laag	Laag	91,2%	8,8%
Hoog	Hoog	Hoog	72,3%	27,7%

Tabel 3: Objectieve dimensies van welzijn versus levenstevredenheid

Enigszins verrassend stellen we vast dat een kleine 10% van de mensen die een lage materiële welvaart hebben, een slechte gezondheid en leven in een woning van lage kwaliteit, zich *beter* in hun vel voelen dan ruim 70% van de mensen met hoge materiële welvaart, een goede gezondheid en een eerder riant huisvestingsituatie.

Dat heeft wellicht te maken met verschillen in ambities en verwachtingen van deze groepen mensen. We legden aan de respondenten drie type situaties voor van mensen met een lage materiële welvaart en een slechte gezondheid, een middelmatige materiële welvaart en gezondheid, en een hoge materiële welvaart en uitstekende gezondheid. Er was niet veel onenigheid over welke van die drie situaties de beste en de slechtste was. Maar als het erop aan komt aan te geven hoeveel slechter de slechtste situatie was dan de beste, dan gaven hogeschoolden bijvoorbeeld een veel lagere score aan die slechtste situatie dan laaggeschoolden. Voor hen blijkt zo een situatie verschrikkelijk en ze zouden zich heel ongelukkig voelen als ze erin verzeild raakten. Ook de laaggeschoolden vinden het natuurlijk geen pretje om arm te zijn, maar ze hebben blijkbaar geleerd de tering wat meer naar de nering te zetten. Een sociaal beleid dat gebaseerd is op een geluksindex zou dus meer aandacht besteden aan groepen die er in objectieve termen beter aan toe zijn, maar zich minder tevreden voelen over hun situatie omdat hun ambities hoger liggen. Dat lijkt ons moeilijk verdedigbaar. Ook

extraverte personen blijken in dezelfde objectieve situatie doorgaans hogere tevredenheidsscores te laten optekenen dan introverte personen. Meer aandacht geven aan mensen met bepaalde persoonlijkheidskenmerken als introversie lijkt ons ook niet direct een zeer aanbevelenswaardige politiek.

Een nieuwe maatstaf voor welzijn

Welzijn heeft dus vele facetten of dimensies. Binnen elk van de geanalyseerde dimensies zien we een redelijk ongelijke verdeling over de bevolking. Dat geldt niet alleen voor materiële dimensies zoals inkomen of consumptie. Ook wat immateriële dimensies als gezondheid, tijdsbesteding of woonomgeving betreft zijn er grote verschillen. Louter kijken naar inkomen om het welzijn van mensen te meten is dus geen goed idee. Hoewel een laag inkomen vaak een belemmering vormt voor een kwaliteitsvol leven, impliceert een focus op enkel inkomen dat de belangrijke ongelijkheden die er in de andere dimensies van welzijn zijn, verwaarloosd worden.

Welzijn kan dus beter gemeten worden door de verschillende levensdimensies simultaan in rekening te brengen. Maar hoe kunnen we nu het multidimensionale welzijn meten? We illustreerden waarom geluk, levenstevredenheid en opgestapelde achterstand geen goede kandidaten zijn voor zo een overkoepelend welzijnsbegrip. We kunnen natuurlijk aan de mensen zelf vragen hoe belangrijk ze al die verschillende dimensies vinden. Dat hebben we ook gedaan. Het blijkt dat mensen inderdaad door de band genomen meer gewicht aan gezondheid geven dan aan andere levensdimensies. Maar die antwoorden zeggen vaak weinig over hoe mensen die verschillende dimensies tegenover elkaar afwegen. Meestal zegt men dat alle dimensies belangrijk of zeer belangrijk zijn. Wij vroegen daarom ook om een meer precieze afweging te maken tussen die dimensies. We deden dat door bijvoorbeeld te vragen hoeveel persoonlijke consumptie ze zouden willen opgeven in ruil voor een perfecte gezondheid, zodanig dat ze er net zo goed aan toe zijn als in hun huidige situatie. Dat zijn uiteraard moeilijke vragen. En uit de antwoorden bleek dat sommige mensen niet op een dergelijke vraag wilden antwoorden, of ze toch verkeerd begrepen. De bedoeling was echter om een inschatting te maken van afwegingen die de mensen elke dag opnieuw maken: ga ik meer werken of houd ik wat meer tijd over voor mijn vrienden of gezin? Ga ik lekker uit eten, of probeer ik het wat gezonder te houden?

De multidimensionale welzijnsmaatstaf die we op basis van dergelijke antwoorden naar voor schuiven is het zogenaamde “equivalente inkomen”. Het equivalente inkomen corrigeert het inkomen of de materiële welvaart van een individu voor de situatie in andere dimensies, zoals de gezondheid of de kwaliteit van de woning. Aantrekkelijk aan deze maatstaf is dat deze correctie afhangt van het belang dat individuen zelf hechten aan die andere dimensies voor hun welzijn. Voor wie wonen belangrijker vindt dan een goede gezondheid, zal een slechtere woonsituatie meer doorwegen dan een slechtere gezondheid in de correctie van het inkomen. Zo vermijden onderzoekers en beleidsmakers om paternalistisch te werk te gaan en een bepaalde visie op het goede leven op te dringen bij multidimensionale vergelijkingen van welzijn. Maar het is ook geen louter subjectieve maatstaf: wie heel gezond is, zal minder inkomen willen opgeven om er even goed aan toe te zijn met een perfecte gezondheid, dan wanneer diezelfde persoon vertrekt van een situatie waarin zij heel ziek is maar een hoger inkomen heeft.

Wie is er het slechtst af?

Tabel 4 toont hoe het equivalente inkomen afwijkt van minder goede maar veelgebruikte maatstaven om welzijn te meten als inkomen of levenstevredenheid. We berekenden equivalente inkomens onder meer voor het geval waarbij zowel gezondheid als de woonkwaliteit in rekening

worden gebracht. In de praktijk gebruikten we hier voor materiële welvaart niet inkomen maar persoonlijke consumptie. Dit liet toe om ook met de ongelijke verdeling van materiële welvaart *binnen* gezinnen rekening te houden, in tegenstelling tot wat het geval is bij het hanteren van beschikbaar inkomen per verbruikseenheid als materiële welvaartsmaatstaf.

Daarna hebben we de Belgen gerangschikt van de respondent met het laagste welzijn volgens onze maatstaf tot de respondent met het hoogste welzijn. Op basis van die rangschikking werden ze vervolgens opgedeeld in 10 even grote groepen (decielen). We kijken naar de kenmerken van de 10% Belgen met het laagste welzijn (kolom 2) en vergelijken die met de kenmerken van de Belgen die behoren tot de 10% armste Belgen in termen van hun materiële welvaart (kolom 3) en de 10% Belgen die het laagste scoren in termen van levenstevredenheid (kolom 4).

De tabel toont dat de personen met het laagste welzijn volgens het equivalente inkomen een hogere persoonlijke consumptie, maar ook een lagere gezondheidsindex hebben dan wanneer we enkel naar persoonlijke consumptie kijken. Dat is logisch: zieke mensen en mensen die een groter belang hechten aan een goede gezondheid, hebben een lager equivalent inkomen en hebben zo meer kans om tot het laagste deciel te behoren. Verder zien we dat er minder migranten tot de groep met het laagste welzijn behoren. Deze bevinding ligt in lijn met de reeds vermelde bevinding dat bijvoorbeeld migranten uit Oost-Europese landen een gemiddeld betere gezondheid hebben dan de rest van de bevolking.

Als we nu naar de laatste kolom kijken, die de kenmerken van de personen weergeeft met een lage levenstevredenheid, dan zien we een ander verhaal. Zoals hierboven reeds vermeld, wordt levenstevredenheid niet enkel bepaald door de objectieve levenssituatie van iemand maar ook door verwachtingen en aspiraties. Dat wordt concreet geïllustreerd doordat de mensen die het minst tevreden zijn met hun situatie een veel hogere materiële welvaart hebben dan de 10% armsten volgens onze maatstaf. Anderzijds zijn personen met een lage levenstevredenheid ongezonder en hebben ze een minder goede woning dan de 10% armsten volgens onze maatstaf. Zij hebben minder vaak een relatie en, zoals we hierboven al vermeldden, zijn er meer vrouwen bij de 10% armsten dan bij diegenen met een lage levenstevredenheid. We tellen meer werklozen en gepensioneerden onder de armen, hoewel bij die eerste categorie toch veel minder dan het geval indien we louter naar inkomen hadden gekeken, en bij de laatsten beduidend meer dan wat je op basis van inkomen alleen zou besluiten (vergelijk de cijfers hieronder met Tabel 1). Overigens zijn er meer inkomensarmen ook volgens onze maatstaf arm, dan indien je welzijn enkel op basis van levenstevredenheid zou meten. Omgekeerd zijn er meer mensen met opgestapelde achterstand arm volgens levenstevredenheid, dan met onze maatstaf.

Wie behoort tot de 10% Belgen met het laagste welzijn?			
	Volgens equivalent inkomen (persoonlijke consumptie, gezondheid en huisvesting)	Volgens persoonlijke consumptie	Volgens levens- tevredenheid
Persoonlijke consumptie	345,92 euro	240,37 euro	714,12 euro
Gezondheidsindex (hoe hoger hoe beter)	64,20	68,41	52,00
Huisvesting (hoe hoger hoe beter)	79,65	79,77	75,99
Vrouw	57%	62%	48%
In een relatie	61%	59%	42%
Migrant	19%	25%	17%
Hooggeschoold	18%	14%	18%
Werkloos	16%	19%	12%
Gepensioneerd	31%	33%	26%

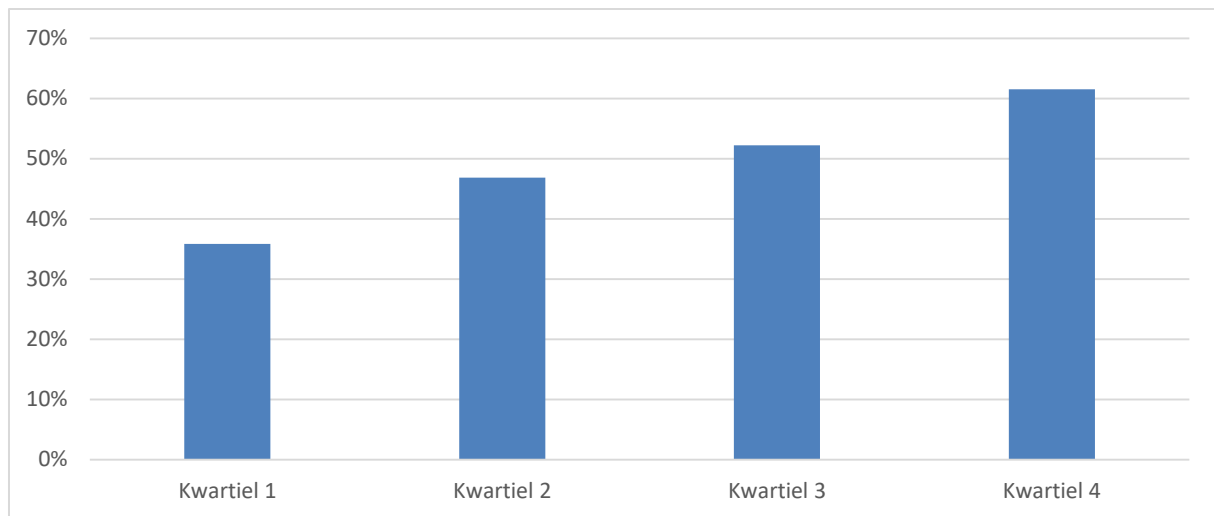
Tabel 4: Wie behoort tot de 10% met het laagste welzijn volgens verschillende benaderingen

Een inkijk binnen de gezinnen

Tabel 4 toont ons nog iets anders. Vrouwen zijn proportioneel het meest vertegenwoordigd bij de armste 10% indien je enkel naar materiële welvaart zou kijken. Dat doet vermoeden dat de materiële welvaart tussen heteroseksuele koppels wel eens ongelijk verdeeld zou kunnen zijn.

We wisten al uit ander onderzoek dat tijdsbesteding van mannen en vrouwen nogal verschillend is. Onze gegevens bevestigen dat: veel vrouwen besteden naast een voltijdse dagtaak buitenshuis nog eens proportioneel meer tijd aan de zorg voor kinderen en huishoudelijke taken dan hun partner. Maar niet enkel de hoeveelheid vrije tijd van mannen en vrouwen blijkt anders te zijn, ook de verdeling van de gezinsbestedingen blijkt soms erg ongelijk te zijn tussen partners in koppels. Zoals vermeld verzamelden we cijfers over de uitgaven van alle individuele gezinsleden aan diverse private consumptiegoederen. Als we naar globale gemiddelden kijken dan lijkt het alsof die verdeling van private consumptie tussen partners gelijk is. In Figuur 4 illustreren we echter dat deze gemiddelden opnieuw heel wat verscheidenheid verhullen. In de groep waarin de vrouwen het laagste aandeel van private consumptie in de consumptie van man en vrouw samen krijgen, bedraagt dit aandeel slechts gemiddeld 35%. Zelfs in de derde groep komen vrouwen gemiddeld nog maar net boven de helft van de totale private consumptie uit. Enkel in de groep van vrouwen met het hoogste aandeel kunnen zij gemiddeld een substantieel hoger deel van de koek wegkapen dan hun partner.

Deze cijfers over ongelijke verdeling van consumptie zijn uniek voor België en laten ons toe meer zinvolle studies te maken over de ongelijke verdeling dan wat tot nog toe mogelijk was op basis van de ongelijke verdeling van beschikbare inkomens per verbruikseenheid. Die laatste zijn immers per definitie voor alle gezinsleden dezelfde.

Figuur 3: Aandeel van de private uitgaven van de vrouw

Voorbij de cijfers ... maatschappelijk belang

Ons cijfermateriaal illustreert dat de keuze van de individuele welzijnsmaatstaf belangrijk is voor het bepalen van wie de armen zijn. In de mate dat een sociaal beleid prioritair aandacht aan de allerarmsten van de maatschappij wil besteden, hebben onze resultaten ook een maatschappelijke relevantie. Om een dergelijk beleid uit te stippelen is het immers nodig om de mensen met het laagste welzijn te identificeren. De keuze van een individuele maatstaf van welzijn is dus niet louter een vrijblijvende academische oefening. Een eenzijdige focus op materiële aspecten als persoonlijke consumptie leidt tot de relatieve verwaarlozing van mensen die het slecht doen voor de niet-materiële aspecten van het leven. Een eenzijdige focus op levenstevredenheid geeft dan weer een te groot gewicht aan subjectieve factoren: de mensen die het minst tevreden zijn, zijn niet altijd degenen met de slechtste objectieve levensomstandigheden. Ook al kan de implementatie nog verder verfijnd worden, toch vormt een maatstaf als het equivalente inkomen een beloftevolle nieuwe benadering voor de identificatie van de mensen die er het slechtste aan toe zijn in onze samenleving. We hopen dan ook dat dit boek de start kan zijn van een wetenschappelijk onderbouwd debat over een onderwerp dat elk individu in de samenleving raakt.